

University of Groningen

Studiën over de Romeinsche elementen in Hooft's niet-dramatische poëzie

Haan, Jan Carel de

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1923

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Haan, J. C. D. (1923). *Studiën over de Romeinsche elementen in Hooft's niet-dramatische poëzie*. C.A. Mees.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

INLEIDING

Men kan een dichter uit tweeërlei oogpunt bestudeeren: òf zijn poëzie is het object van onderzoek; òf zijn dichtende geest. Het resultaat van het eerste onderzoek zal zijn: een aesthetische waardeering van die poëzie; dat van het tweede: een beschrijving van aanleg, karakter en geestelijken inhoud van den dichter.

Het onderzoek van eens dichters poëzie kan alleen vruchtbaar zijn, zoo de onderzoeker poëzie genieten kan; min of meer congeniaal is met den dichter; en zich, tot op zekere hoogte, kan verplaatsen in een anderen tijd, dan waarin hij leeft.

Dit laatste is het moeilijkst, omdat op dit terrein het gevaar voor zelfmisleiding het grootst is: men maakt zichzelf zoo gaarne wijs, dat men met hart en ziel bewondert, wat men, na inspannende studie, slechts begrepen heeft. Een jonge man, die bekoord en ontroerd wordt door Gorter's Mei, en, als vak van studie, de Renaissance-opvattingen betreffende literair schoon bestudeert, zal zich kunnen verbeelden ook van Petrarca en Hooft te genieten, maar zich wellicht, in zijn eerlijkste oogenblikken, het geforceerde van dat genot moeten bekennen.

In zoo iets subjectiefs als het kunstgenot is, kan men zich het moeilijkst van het eigen gevoel losmaken.

Maar — soms staat het waarachtig bewonderen van een oud dichter slechts in den weg: het niet-begrijpen van zekere denkbelden van dien dichter; onbekendheid met wat hij aan kennis van toestanden, geschiedenis en wetenschap bij zijn lezers veronderstelde. Dan kan een commentaar, hetwelk dat gebrek aan kennis en begrip tracht te verhelpen, veel bijdragen tot de juiste waardeering van die half-begrepen poëzie.

Ik meen bedoelde categorie van lezers hier en daar van nut te kunnen zijn, door Hooft's niet-dramatische poëzie toe te lichten, voor zoover mij dat mogelijk was, met behulp van Latijnsche geschriften uit de Oudheid.

Gewoonlijk wordt het van groot belang geacht voor de aesthetische waardeering van een dichter, of hij al dan niet „oorspronkelijk” is, of hij al dan niet anderen heeft nagevolgd.

Ik kan onmogelijk aan die „oorspronkelijkheid” groote waarde hechten. Er zijn meerdere mogelijkheden en men dient in dezen te onderscheiden. Iemand kan een dichtwerk, dat in zijn eigen taal gesteld is, naschrijven, wat de ergste vorm van plagiaat is. Is zulk een plagiaat ontdekt, dan verliest het te beoordeelen dichtwerk natuurlijk

alle waarde. Maar zulk een grove vorm van „ontleening” komt bij goede dichters zeer zelden voor.

Een dichter kan een vreemd dichtwerk vertalen (zonder het te vermelden) of eenige vertaalde versregels in zijn gedicht opnemen. In dit geval kan dan nog de wijze van vertalen verdienstelijk zijn. Veel zal afhangen van de vraag, of het vertaalde gedeelte harmonisch in het geheel past. Is het daar niet mee versmolten, dan moet het gedicht *om die reden* veroordeeld worden; in de tweede plaats kunnen dan het feit en de wijze van vertaling iets tot een juiste beoordeeling bijdragen.

Maar in verreweg de meeste gevallen heeft men te maken met niet scherp te bepalen invloeden van allerlei dichtwerken, die de dichter kan gelezen hebben. In dit geval is vooral de graad van intensiteit dier verschillende invloeden gewoonlijk zeer moeilijk te bepalen. Die moeilijkheden zijn het grootst, wanneer het een goed dichter betreft. Immers: hij zal wel allerlei herinneringselementen, waaronder ook verzen, beelden, opvattingen, die hij bij andere schrijvers gevonden heeft, in zijn gedicht verwerken, maar dat verwerken is als het omsmelten van allerlei metalen voorwerpen in een smeltkroes: het resultaat hiervan is, dat de verwerkte en omgesmolten elementen onherkenbaar zijn geworden, integreerende deelen van de nieuwe specie.

In een goed gedicht onderscheidt men nauwelijks of niet de vreemde van de eigen bestanddeelen, waaruit het is samengesteld. Ja, men kan nauwelijks van bestanddeelen in een zeer goed gedicht spreken, en wel, omdat het een organisch geheel is.

Een zwak gedicht is samengeflanst, is een lappendeken gelijk, waarin de naden, die de saamgelapte stukken verbinden, duidelijk zichtbaar zijn.

Het is een regel, die altijd opgaat, dat onderzoekingen naar de „invloeden”, die op een dichter gewerkt hebben, vooral dan tot belangrijke resultaten leiden, wanneer het onbeteekenende dichters betreft. Ja, wanneer men in een zwak gedicht een mooi beeld, een verrassende wending vindt, die als een lap van kostbaar fluweel aan wat vodden genaaid is, voelt men zich gedrongen tot een onderzoek naar de herkomst van dat beeld, van die wending.

Bij de lectuur van een mooi gedicht voelt men zich tot dat onderzoek zelden geroepen. En, als men toch gaat zoeken naar „anklänge” bij andere dichters, dan komt men altijd met een schralen buit of platzak thuis.

Natuurlijk, dat in een dikken bundel gedichten, als die van Hooft, ook wel kaf onder het koren schuilt, ook wel gedichten voorkomen, die gemaakt, niet gegroeid zijn. Als men de structuur van die gedichten nagaat, dan vindt men wel eens meer ontleend dan eigen. In hoever ik dit laatste afkeur, weet men uit het hierboven uiteengezette.

Ik moet eerlijk bekennen mijn studie te zijn begonnen met de bedoeling voorbeelden van Hooft's gedichten in de Latijnsche literatuur bijeen te zoeken, om daardoor tot een juistere aesthetische waardeering te komen. Ik heb me nooit ontveinsd, dat ik in de Italiaansche en Fransche Literatuur, van Petrarca tot Ronsard, waarschijnlijk meer van mijn gading zou vinden. Maar ik wilde met het begin beginnen. Nu deed zich terstond een groote moeilijkheid voor: de Italiaansche en Fransche literatuur uit den tijd der Renaissance zijn zoo sterk door-drongen van Romeinsche elementen, dat men nooit weet, bij de lectuur van een later dichter dan Ronsard, of hij zijn beelden, gedachten en motieven direct heeft geput uit de Latijnsche, dan wel uit een afgeleide bron. Ook wanneer ik eenige verzen of eenige regels proza van een Latijnsch schrijver cursiveer, beteekent dat dus niet, dat ik die plaats beschouw als de directe bron van inspiratie voor Hooft, maar alleen, dat ik haar belangrijk genoeg acht, om er bizondere aandacht voor te vragen. Hooft zou daar direct aan ontleend *kunnen* hebben, al heb ik het hoogst zelden meer dan waarschijnlijk gemaakt. Ik heb 't dan ook in verreweg de meeste gevallen gelaten bij een: „vergelijk met deze verzen van Hooft die Lat. verzen of dat Lat. stuk proza”. Eerst een nauwkeurige bestudeering van de Italiaansche en Fransche literatuur, in verband met de Latijnsche, kan hier de geringe zekerheid verschaffen, welke op dit terrein te bereiken is.

Ik hoop toekomstige onderzoekers op dit hoogst ondankbare veld van studie het onaangenaamste — want minst vruchtbare — werk uit de handen te nemen, door de resultaten van mijn lectuur in dit boekje te publiceren.

Over het geringe belang van mijn studiën voor de aesthetische waardeering van Hooft's niet-dramatische poëzie hoeft, meen ik, niets meer gezegd te worden. Eerst in den loop van mijn studiën heb ik het betrekkelijk nuttelooze van die onderzoekingen ingezien. Veel heb ik, voor de verheldering van mijn inzicht in dezen, te danken aan Benedetto Croce ¹⁾.

1) Zie zijn *Estetica* ⁴, Bari, Laterza 1912, en vooral *Problemi di Estetica*, Bari, Laterza 1912, blz. 489 vlg.

Iets anders is het, dergelijke studiën te ondernemen om den geestelijken inhoud van een dichter te leeren kennen. Antwoorden op vragen als: met welke denkbeelden, voorstellingen, motieven hield de geest van den dichter zich bij voorkeur bezig, kunnen gemakkelijker gemaakt worden door onderzoekingen als de mijne. De vraag: tot welke kultuur-eenheden die en die gedachten, voorstellingen etc. behooren, interesseerde en interesseert me het meest. Stelt men de vraag: in hoeverre was Hooft antiek, in hoeverre middeleeuwsch, in hoeverre modern? dan is mijn proefschrift een bijdrage tot de beantwoording van het eerste gedeelte dier vraag. Het is dus niet in de eerste plaats een onderzoek naar de *formeele*, maar naar de *materieele* betrekkingen, die er bestaan tusschen een deel van de Romeinsche literatuur en Hooft's lyriek en epiek. Daarom ook heb ik mijn boekje betiteld: „Studiën over de *Romeinsche elementen* in Hooft's niet-dramatische poëzie”. Ook een formeele ontleening is een element in Hooft's gedichten, maar het woord element omvat ook de materieele ontleeningen. Of die ontleeningen direct of indirect zijn, doet weinig of niets ter zake: hun *karakter* wordt bepaald door kultuur-historische, niet door bibliografische overwegingen.

Volledig is mijn studie niet: de comedie, Lucretius, de satyrici, de historiografen, Plinius en andere Latijnsche schrijvers heb ik niet opzettelijk bestudeerd. Catullus, Horatius, Propertius, Tibullus, Ovidius Seneca en de epithalamia van Statius en Claudianus heb ik voornamelijk gelezen. Wat men aan verwijzingen naar en citaten uit andere schrijvers in mijn boekje vindt, is òf in het geheugen blijven hangen uit vroegere, weinig-systematische lectuur, òf bij een vluchtig doorsnuffelen gevonden.

Het ideaal zou geweest zijn alleen uitgaven van Lat. schrijvers uit Hooft's tijd — en dan nog liefst edities, die Hooft gebruikt heeft, als 't mogelijk was daar achter te komen — te raadplegen. Maar ik moest me behelpen met wat ik koopen of leenen kon. Een lijst der gebruikte uitgaven vindt men hier achter.

Waar ik in een land zonder, voor mijn doel, bruikbare openbare bibliotheken heb moeten werken en zelfs eenige van de allernoodigste hulpmiddelen bij mijn studie heb moeten missen, zal mijn boekje ernstige leemten vertoonen, waarvan enkele mij, hoop ik, vergeven zullen worden.

BANDOENG—HEEMSTEDÉ.

JUNI—SEPT. 1923.